

Poujade és az értelmiség

Michel Winock két dimenziót, két (hol szétváló, hol újra egymásba fonódó) irányzatot vagy áramlatot különböztet meg a francia „populizmuson” belül: a tiltakozó (protestataire) populizmust meg az identitás-centrikus (identitaire) populizmust¹. 1954 végén a IV. Köztársaság politikai égboltján üstökös-ként megjelenő, majd három év múltán magával a IV. Köztársasággal együtt eltűnő Pierre Poujade (1920–2003) kétségtelenül az első irányzat legismertebb XX. századi képviselője.

A negyvenes évek végén, ötvenes évek elején sok kiskereskedő, kisiparos és kisvállalkozó érezte úgy, hogy áldozatul esik az ország – már a IV. Köztársaság alatt kezdődő – modernizációjának. Pierre Poujade egyszerre volt szószólója

és prófétája a gyors tempójú iparosítás és urbanizáció veszteseinek. Az általa alapított politikai párt, a négyszázezer tagot számláló UDCA (Union de défense des commerçants et des artisans) 1954-ben jelenik meg az országos politikában: míg Poujade korábban csak a kiskereskedelmet fenyegető bevásároló központok meg az adóprés ellen lépett fel, 1954-től már a francia Algéria is ott van követeléseik között. Bár politikai programja eléggé homályos, az UDCA 1956 januárjában 11,6 százalékot kap a törvényhozói választáson. Az eredmény ötvenkét helyre elegendő a képviselőházban (az UDCA kötelékében politizáló huszonzhét éves Jean-Marie Le Pen is ekkor jut először mandátumhoz). Jóllehet Poujade mozgalmára inkább a „tiltakozó” dimenzió a jellemző, azért a kakaskodó nacionalizmusra, antiszemitizmusra, idegengyűlöletre és értelmiségellenességre is rájátszó „identitás-orientált” dimenzió sem idegen tőle.²

Roland Barthes-ot az ötvenes évek közepén teljesen elbűvöli a Poujade-je-

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült: Roland Barthes, *Oeuvres complètes, tome 1, Livres, textes, entretiens, 1942–1965*, éditions établie et présentée par Eric Marty, Paris, Le Seuil, 2002, 675–680. A szöveget jelentéktelen rövidítéssel adjuk közre (a kihagyások helyét jelöltük).

lenség, a politikus könyveiből és nyilatkozataiból áradó nyárspolgári korlátoltság, a tautológiák, közhelyek, lapos megállapítások végeérhetetlen sorozata. Barthes kétszer is foglalkozik Poujade-dal meg a poujadizmussal az 1957-ben a párizsi Le Seuil könyvkiadónál közreadott Mythologies (Mitológiák) lapjain: először a Quelques paroles de M. Poujade (Poujade úr néhány kijelentése), majd a kötetet záró Poujade et les intellectuels (Poujade és az értelmiség) című esszében. Minderre korántsem Pierre Poujade politikai jelentősége vagy a baloldalhoz húzó szerző politikai ellenszenva a magyarázat, sokkal inkább az a tény, hogy Barthes szemében a poujadizmus rendkívül izgalmas téma a magukat természetesnek és magától értetődőnek álcázó társadalmi látszatok világában.

Roland Barthes-ot fordítani nem könnyű feladat. Nemcsak a francia meg a magyar eltérő fogalmi apparátusa miatt, nemcsak a két nyelv eltérő mon-

datszerkesztési eljárásai miatt (vagyis amiatt, hogy míg a francia jobbra bővít, a magyar balra), sokkal inkább azért, mert a francia nyelv átlagos elvontságánál is elvontabb barthes-i szöveget még akkor is nehéz a franciánál nagyságrendekkel konkrétabb magyarra áthangszerezni, ha minden mondat esetében nem a felszíni struktúra, hanem a szövegértelmezéssel megkonstruált közlési szándék a kiindulópont. És akkor a neologizmusokkal, többjelentésű és idegen szavakkal gyakran élő szerző ironikus-szarkasztikus hangjáról még nem is beszéltem. Az alábbiakban csakis az volt a célunk, hogy a barthes-i mondatokat világosan és gördülékenyen, visszafogottan és sallangtalanul visszaadjuk, arra is ügyelve, hogy ahol csak lehet, tiszteletben tartsuk a barthes-i stílusnak azt a sajátosságát, de mondhatnám azt is, hogy különlegességét, amit a francia úgy hív, hogy le sens de la formule.

Á. P.

Hogy Poujade szemében ki az értelmiségi? Elsősorban a „tanár” (az „egyetemi oktató, a derék pedagógus, a megyeszékhelyen élő értelmiségi”³) meg a köztisztviselő („technokraták, mérnökök, adóellenőrök és egyéb jómadarak”). Az a tény, hogy Poujade ilyen szigorúan ítéli meg az értelmiséget, feltehetően közönséges adó-izonyra vezethető vissza: a „tanár” valóságos élőködő; először

is, mert fizetésből él (...); meg azért is, mert a magánórákat nem vallja be az adóhivatalnak. A köztisztviselő meg igazi szadista: ő a közutálatnak örvendő adóhivatalnok képében sanyargatja az adófizetőket. De mivel a poujadizmus már a kezdet kezdetén törekedett főbb archetípusainak kialakítására, az értelmiséget is igen gyorsan áttelepítették az adózás kategóriájából a mítoszokéba.

Mint minden mitikus lény, az értelmiségi is szorosan kapcsolódik egy általános motívumhoz meg egy szubsztanciához: nevezetesen a *levegőhöz*, vagyis (bár az így körvonalazott identitás semmiképpen sem nevezhető tudományosnak) az *ürességhez*. Felsőbbrendűségének tudatában az értelmiségi lebeg a föld felett, nem „tapad” földhözragadtan a valósághoz (a valóság itt magától értetődően a földdel azonos, azzal az ambivalens mítosszal, ami egyszerre faj, falusi élet, vidék, józan közgondolkodás, kiismerhetetlen néptömeg stb.) Egy vendéglős, akinek értelmiségiek is gyakran megfordulnak az éttermében, méltán nevezi őket „helikopternek”, a pejoratív kép még a repülőgép férfiass erejétől is megfosztja lebegésüket: az értelmiségi, meglehet, elszakad a valóságtól, de csak egyhelyben köröz a levegőben: még felemelkedése is bátortalan, lévén egyforma távolságra a vallás végtelen égboltjától meg a józan közgondolkodás szilárd talajától. Csak egy valamije nincs, a nemzet szívébe kapaszkodó gyökere. Az értelmiségi se nem idealista, se nem realista, csak holmi zavaros fejű „idióta”. Az értelmiségi esetében az odafent a *felhők* szintje, ez már Arisztophanész idejében is elcsépelet közhely (akkor Szókratész volt az értelmiségi). Ahogy az értelmiségi ott lóg magasan az ürességben, az üresség őt magát is teljesen kitölti, ezért is olyan

„mint a dob, amit a legenyhébb szél is meg tud szólaltatni”. Ezzel pedig eljutottunk az értelmiségellenesség – mindenfajta értelmiségellenesség – megkerülhetetlen alapzatához: a nyelv iránti bizalmatlansághoz, továbbá minden ellentétes véleménynek közönséges zörejévé való degradálásához – mert ez a nyárspolgári polémiák jellegzetes módszere. Ezekben a polémiákban olyan fogyatékoságot leplezünk le az ellenfélben, amit saját magunkban nem vagyunk hajlandóak észrevenni, és mindig az ellenfélre hártjuk önnön hibáink következményeit; homályosnak nevezük, amit nem akarunk látni, és zagyaságnak, amit nem akarunk hallani.

A „felsőbbrendű” elmék magasröptűségét itt is az elvontsággal azonosítják, ebben, meglehet, az az állapot is közrejátszik, ami egyformán közös a légköri magasságban meg az értelmiségről alkotott elképzelésben: ez pedig a légritkulás. Persze, gépies elvontságról van szó, az értelmiségiek valójában gondolkodógépek (hiányozni nem a „szív” hiányzik belőlük, ahogyan a szentimentalista filozófiák mondanák, hanem a „furfang”, valamiféle intuitív taktika). A gépies gondolkodásnak ez a motívuma látványos attribútumokkal is fel van ruházva, és ezek csak tovább erősítik a belőle sugárzó ron-

tást. Legelőször is, a gúnyos nevetést (az értelmiségiék szkeptikusak a Poujade-jelenséggel szemben), aztán ott az aljas rosszindulat, a gondolkodógépben ugyanis, legalábbis elvontan nézve a dolgot, van valamennyi szadizmus is. A pénzügyminisztérium hivatalnokai egytől egyig „perverz alakok”, nemhiába élvezik úgy az adófizető gyötresét: ők a Rendszer támaszaként hideg fejjel mindent túlbonyolítanak, valamiféle meddő találékonyság jellemző rájuk, az az ártalmas túlszaporodás, ami a jezsuitákkal kapcsolatosan már Michélet-ben⁴ is jeges réműletet keltett. A mérnökök egyébként ugyanazt a szerepet töltik be Poujade-nál, mint amelyet a jezsuiták a valamikori liberálisok szemében: ezek a köztisztviselők, akik a Pénzügyminisztérium közbeiktatásával (a Pénzügyminisztérium tulajdonképpen a Pokol eufemisztikus megnevezése) az összes adóügyi probléma okozói, saját maguk építik fel a Rendszert, amelynek aztán megannyi élettelen testként engedelmessé válnak, *perinde ac cadaver*⁵, ahogyan a jezsuiták mondták.

Merthogy a tudomány, legalábbis Poujade szemében, furcsamód szélsőségre is képes. Mivel minden emberi jelenség, még a gondolatbeli is, csak mennyiségével létezik, elég összehasonlítani egy jelenség „súlyát” az átlagos poujadista szellemi képességével, máris szélsőségesnek lehet minősíteni: az sem lehetetlen,

hogy a tudomány erénye épp a *szélsőségekben* rejlik, és hogy pontosan ott kezdődik a tudomány, ahol Poujade feleslegesnek tartja. Mindenesetre, a poujadista retorika nagyon is nagy becsben tartja ezt a mennyiséggel való meghatározást, annál is inkább, mivel szörnyeket, vagyis mérnököket szül a világra, annak a szintiszta elvont tudománynak a gyermekeit, amelyet kizárólag büntetesként lehet a valóságra alkalmazni.

Nem mintha Poujade-nak a mérnökökről (és értelmiségiéről) alkotott értékítélete annyira kétségbeejtő volna: utóvégre egyáltalán nem lehetetlen a „francia értelmiségit” visszatéríteni a „helyes útra”. Az értelmiséginek ugyanis mindössze az a baja, hogy hipertrófiája van (végeredményben meg is lehetne operálni), más szóval attól szenved, hogy különlegesen nehéz intelligencianyúlványával csaknem súlytalanná degradálja kiskereskedő átlagos intelligencia-mennyiségét. Ez az intelligencianyúlvány, ez a túlsúlyos matéria, amit sajátságos módon maga a szabatosan kifejtett és fogalmakba rendezett tudomány hoz létre, úgy adódik hozzá az emberhez, mint amikor a fűszeres a pontos mérés érdekében még egy almát vagy még egy darab vajot dob a mérleg serpenyőjébe. Az, hogy *a mérnököt teljesen elbutítja a matematika*, annyit jelent, hogy aki túllép a tudományosság bizonyos fokán, az nagyon hamar ott

találja magát a mérgek minőségi világában. Mihelyt kilépünk a mennyiséggel való meghatározás egészséges köreiből, már maga az a tény is kompromittálja a tudományt, hogy egyre kevésbé lehet *munkaként* meghatározni. Az értelmiségiek, mérnökök, professzorok, egyetemi oktatók és tisztviselők egytől egyig semmirekellő naplopók: közönséges esztéták, akik ráadásul nem az otthonos falusi kocsmá, hanem a *bal parti*⁶ *előkelő mulatók* látogatói. Itt megint olyasmibe ütközünk, ami minden tekintélyelvű rezsim kedvelt motívuma: nevezetesen az értelmiségi hivatásnak a tétlenséggel való azonosításába; az értelmiségi már meghatározásánál fogva is dologtalan életet él, rá kellene kényszeríteni, hogy ő is megfogja végre a munka végét, hogy ezt az ő szélsőségesen ártalmas tevékenységét végre – a poujadisták mércéjével is mérhető – konkrét munkavégzéssé alakítsa. Tudjuk, végeredményében kevés az olyan pontosan mérhető – és ennek következményeként jótekonny hatású – munka, mint amilyen egy mély gödör kiásása vagy nagyobb kődarabok halomba rakása: ez a szintiszta munka maga, és nincs is olyan posztpoujadista rezsim, amelyik a dolgokat logikusan végiggondolva ne ezt a fajta munkát szánná a *naplopó értelmiséginek*.

A munka mennyiségi meghatározása természetesen elválaszthatatlan a testi erő, az izomerő, az izmos mell-

kas meg a fejlett karizmok felértékelésétől; és megfordítva, a fej már csak azért is gyanús, mert termékeit nem mennyiségileg, hanem csak minőségileg lehet meghatározni. Itt megintcsak az ész közönséges lejáratásához jutunk vissza (*fejétől búzlik a hal* – mondják gyakran Poujade környezetében), az ész fatális szépséghibája épp bizarr helyzetében rejlik, vagyis abban, hogy a testen legfelül helyezkedik el, a *felhőhöz* közel, de távol a *gyökerektől*. A *felsőbbrendűségnek* még az ambivalenciáját is alaposan kihasználják; egész kozmogónia épül ki, amely állandóan játszik a testi adottság, a morál meg a társadalmiság közti elmosódott analógiákkal: amikor a test harcot indít a fej ellen, az a *kicsiknek*, a vitalitást képviselő névtelen sokaságnak a harca az odafele.

Poujade igen gyorsan kialakította testi erejének legendáját: az is garanciája az *értékének*, hogy van pilótaoktató diplomája, a háború alatt harcolt a RAF kötelékében, és volt rögbi-játékos is: a vezér, csatlakozásukért cserébe, már lényegénél fogva is mérhető erővel vértezi fel csapatait, annál is inkább, mivel itt testi erőnlétről van szó. Nem csoda, hogy Poujade-nak az állóképesség a legnagyobb presztízse (és egyben a belé helyezett kereskedői bizalom alapja) („Poujade-nak elképesztő a fizikumá,

egyszerűen nem lehet kifárasztani”). Első választási kampánya is minde-
nekelőtt a már-már emberfeletti tel-
jesítménynek számító fizikai erőnlét
miatt nevezetes („Poujade maga az
ördög”). A rá jellemző mindenütt-
jelenvalóság is az acélos erő terméke
(„Poujade egyszerre mindenhol je-
len van”), ez az erő még az anyagot is
meghajlítja („Poujade tönkrenyúzza
minden autóját”). De Poujade-ban
van más érték is, nemcsak az állóké-
pesség: valamiféle *férfibáj*, ezt pedig
ráadásként adja az áruként felfogott
erőre, mint olyan haszontalan kis
tárgyat, amivel a régi szokásjogban a
vevő lekötelezi az ingatlan eladóját:
ez a vezért vezérré avató „borrava-
ló” – ami úgy jelenik meg, mint Pou-
jade zsenialitása, mint a minőségnek
fenntartott rész a szintizta számítás
ökonómiájában –, az valójában Pou-
jade *hangja*. Igaz, ezt a hangot szintén
a test egyik privilegizált – egyszerre
közbülső és izmokkal ellátott – „he-
lye” bocsátja ki, nevezetesen a mell-
kas, amely a fej igazi ellentéte a test
mitológiájában. Csakhogy a hangra,
az igazságtevő szó közegére nem vo-
natkozik a mennyiség szigorú törvé-
nye. A hang ugyanis törekenységét,
a luxuscikk dicsfény övezte koc-
kázatát állítja szembe a közönséges
tárgyak elkerülhetetlen sorsával, az
elhasználódással. Ehhez a hanghoz
nem a fáradság hősies megvetése il-
lik, nem is a megtörhetetlen kitartás,
hanem a parfümszóró gyengéd si-

mogatása, a mikrofon bársonyosan
puha segítsége; Poujade hangjához,
valamiféle átvitel eredményekép-
pen, az a pontosan nem mérhető, de
nagyon is nagy becsben álló kvalitás
társul, amely más mitológiákban az
értelmiségi agyának van fenntartva.

A daliás megjelenés, magától érte-
tődik, Poujade alvezérének is sajátja,
bár az előbbi egy kicsit közönsége-
sebb, vagy legalábbis nem annyira
ördögi, ő csak afféle „tagbaszakadt
legény” (...). Hogy mi közös ezek-
ben a sokra becsült értékekben, nem
nehéz kitalálni: a férfiaság, ennek
pedig az intelligenciával rivalizáló
„jellem” a morális megfelelője (az
intelligencia azonban nem szívesen
látott vendég a poujade-i égbolton:
az intelligenciát sajátos értelmiségi
erénnyel, a *gátlástalan ravaszsággal*
helyettesítik; Poujade szemében a
hős egyszerre agresszív és gonoszko-
dóan kaján („X. agyafúrt egy fickó”).
Bár ehhez az alattomos ravaszsághoz
kétségtelenül kell valamennyi sütni-
való, ettől még korántsem nyílnak
meg a poujadista panteon kapui a
gyűlölt ész előtt. Az előtt az ész előtt,
amit a nyárspolgári istenek mindig
szeszélyesen adnak vagy vesznek el,
mégpedig a *szerecnse* forgandósá-
ga szerint: ez az ész, amit leginkább
még az állati szimathoz lehetne ha-
sonlítani, mindent összevéve, majd-
hogynem testi adottság, a testi erő

ritka virága, a mindenkori széljárás észlelésére alkalmas rendkívüli érzékenység („Én valamiféle radarral tapogatom le a valóságot”).

És megfordítva, az értelmiségi-ről kialakított elítélő véleményben a testi fogyatékoság is jócskán szerepet játszik: Pierre Mendès France⁷ például, akin *úgy áll a ruha, mint tehénen a gatyá*, olyan sápadt, hogy az *ásványvízes palack* jut róla az ember eszébe (a sértés egyszerre célzás a politikus alkoholelles kampányára és feltételezett emésztési zavaraira). A törekeny és semmire se jó fej hipertrófiájába visszavonuló értelmiségit az egyik legsúlyosabb testi hiba is sújtja, nevezetesen a *fáradság* (ami a dekadencia testi megfelelője): az értelmiségi hiába nem csinál semmit, ettől még veleszületett módon megfáradt ember, szemben a lázasan tevékenykedő poujadistával, aki állandóan jó erőben van. Amihez így eljutottunk, az mindig ott van az emberi test moralizáló felértékelésének mélyén: ez pedig a faj. Az értelmiségiek külön fajt alkotnak, ahogy külön fajt alkotnak a poujadisták is.

Bár az is igaz, hogy a faj poujade-i felfogása egyáltalán nem mentes a paradoxontól. Abból kiindulva, hogy az átlag-francia egy csomó vérkeveredés eredménye (ismerős közhely: Franciaország a „fajok” olvasztótégelye), Poujade gőgös önteltséggel a franciák sokszínű eredetét állítja szembe a minden keresztvező-

dést elutasítók (természetesen a zsidók) szűk szektájával. Mi több, Poujade így kiált fel Mendès France-ra mutatva: „Te vagy rasszista!”; majd így folytatja: „Kettőnk közül csakis ő lehet rasszista, mivel ő tartozik fajhoz, én nem”. A (fajta)keveredés rasszizmusa – ez az, amit itt Poujade teljes meggyőződéssel és főleg minden kockázat nélkül képvisel, hiszen ez az annyira magasztalt „keveredés” – ahogyan maga Poujade mondja – csak a Dupont-ok, Durand-ok⁸ és Poujade-ok, vagyis az azonosnak az azonossal való (vér)keveredése. Persze, Poujade-nak nagyon is kapóra jön a szintézist létrehozó „faj” fogalma, már csak azért is, mert ez teszi lehetővé, hogy hol a szinkretizmust, hol a „fajt” lovagolja meg. Poujade első esetben azzal a valaha, igaz, forradalmi, mára azonban igencsak elöregedett nemzetfogalommal dolgozik, ami nagy hatással volt az összes francia liberalizmusra (hogy mást ne említsek, az Augustin Thierryvel⁹ vitázó Michelet-re éppúgy, mint a Barrès-szel¹⁰ vitázó André Gide-re): „Őseim, a kelták meg az arvernek¹¹ minden gond nélkül keveredtek egymással. Az invázióknak és népvándorlásoknak vagyok kései leszármazottja.” A másodikban viszont minden különösebb nehézség nélkül kanyarodik vissza a legalapvetőbb rasszista „tárgyhoz”, a Vérhez (itt főleg kelta vérről van szó, például a keménykötésű breton Jean-Marie Le

Pen véréről, akit egész faji szakadék választ el az *Új Baloldal esztétáitól*,¹² meg gall vérről, amiről Mendès France esetében, persze, nem lehet beszélni). Ahogy az intelligencia esetében, itt is önkényes érték-megosztásról van szó. A Dupont-ok, Durand-ok és Poujade-ok véret minden probléma nélkül lehet egymással keresztezni, és ennek a „summázatnak” csakis tiszta vér lehet az eredménye, itt ugyanis az ember megmarad az összeadódó homogén mennyiségek megnyugtató világában. Csakhogy van másfajta vér is (példának okáért a *hazátlan technokratáké*), az ilyen vér viszont minőség kifejezője és épp ezért mélyen lenézett jelenség a poujadista univerzumban; az ilyen vér nem keveredhet, nem juthat el a robusztus francia mennyiség üdvözítő világába, nem egyesülhet azzal a „közösséggel”, amelynek számbeli győzelme szembe van állítva a „kiváló” értelmiségiek fáradtságával.

Az erőseknek fáradtakkal, a galloknak hazátlanokkal, az átlagosnak az átlagból kiemelkedővel való faji alapú szembeállítás, egy kicsit leegyszerűsítve a dolgot, azonos a vidéknek Párizssal való szembeállításával. Párizs sűrített kivonata minden francia fogyatékoságnak: a rezsimnek, a szadizmusnak, az értelmi képességek túltengésének, az enervált fáradtságnak: „Párizs valószínű szörny, ott az élet kifordult a sarkából, csak lázas rohanás, fülsike-

títő zaj, lélekölő munka reggeltől estig stb.” Párizs ugyanolyan toxikus, mint az a mérge, az a lényegét illetően minőségi szubsztancia, amelynek kapcsán már mondtuk, hogy szöges ellentéte a józan közgondolkodás mennyiségi világának. Bátran szembeállni a „minőséggel” – ez volt a mindent eldöntő próbatétel Poujade életében, ez volt az ő Rubiconja: *felmenni Párizsba*, és megmenteni a főváros által megrontott mérsékelt vidéki képviselőket, a faj renegátjait, akiket vasvillával várnak odahaza a falujukban; ezt a nagy ugrást sokkal inkább tekinthetjük a faj migrációjának, semmint Poujade politikai terjeszkedésének.

Nagy kérdés, létezik-e egyáltalán elfogadható, sőt, eszményinek nevezhető értelmiségi a poujade-i állandó bizalmatlanság légkörében, más szóval, elképzelhető-e egyáltalán, ha csak posztulátumként is, poujadista értelmiségi? Poujade mindössze annyit mond, hogy kizárólag „a megnevezésre méltó értelmiségiek” léphetnek be az ő Olümposzába, mások nem. Ahová így megint csak eljutottunk, az az azonossággal való hírhedt (és általam többször is tautológiának nevezett) meghatározás ($A=A$), vagyis a nagy semmi. Minden antiintellektualizmus a nyelv halálában, azaz a társas kapcsolatok teljes lerombolásában ér véget.

A legtöbb poujadista motívum, ha nem is ilyen elsatnyult formában, bármilyen meglepően hangzik, valójában a romantika öröksége. Amikor Poujade meg akarja határozni, hogy mi a Nép, hosszan idéz a *Ruy Blas* előszavából¹³: az értelmiségi pedig, akit Poujade maga elé képzel, nagyjából azonos a Michelet által leírt jogtudóssal és jezsuitával: mint karakter egyik is, másik is me-rev, hiú, terméketlen és gúnyosan nevető. Mindez annyit jelent, hogy a mai nyárspolgárság a tegnapi liberális nagyburzsoáziának az ideológiai örököse, azé a nagyburzsoáziáé, amely segédkezet nyújtott társadalmi felemelkedéséhez: már Michelet szentimentalizmusában is ott voltak a reakciós gondolatok csírái. Ezt Barrès is tudta. Ha a tehetséget a tehet-ségtelenségtől elválasztó távolságot figyelmen kívül hagynánk, Michelet *A Nép* című 1846-os könyvének egyes lapjait akár Poujade is írhatta volna.

Ezért van az, hogy – már ami a szorosán vett értelmiség-problémát illeti – a poujadizmus sokkal, de sokkal átfogóbb jelenség Poujade-nál: az antiintellektualista ideológia a legkülönbözőbb politikai köröket megfertőzi, és egyáltalán nem kell poujadistának lennünk ahhoz, hogy gyűlölettel fogadjunk minden gondolatot. Már csak azért sem, mert itt valójában az elkötelezett értelmező kultúra minden megjelenési formája

célkeresztbe kerül, egy kivétellel, ez pedig nem más, mint az „ártalmatlan” kultúra, az a kultúra, amelynek naivsága nem köti gúzsba a zsarnok kezét. Ilyenformán nem kell csodálkozni azon, hogy az írók egyáltalán nincsenek kizárva a poujadisták nagy családjából (egyik-másik jól ismert író még tiszteletpéldányt is küld – ráadásul hízelgő dedikációval – Poujade-nak). Ugyanis Poujade nem az írók ostorozza, hanem az értelmiségit, vagyis a gondolkodó lelkiismeretességet, jobban mondva, a Tekintetet (Poujade említi is valahol a könyvében, mennyire szenvedett gimnazistaként, amikor úgy érezte, részegeződik az osztálytársak szemé). Minket aztán ne nézegessen senki – ez a poujadista antiintellektualizmus alapelve. Csakhogy jól tudjuk: a befogadó és kirekesztő magatartásformák – legalábbis az etnológus nézőpontjából – kölcsönösen kiegészítik egymást, így aztán Poujade-nak (aki nem egészen az, mint akinek hiszi magát) nagyon is szüksége van az értelmiségire, aki felett vajákos kártekonysága miatt tör pálcát: annál is inkább, mivel a poujadista társadalomban az egykori boszorkány szerepét betöltő értelmiségi rendelkezik az előbbi átok sújtotta, de nélkülözhetetlen többletenergijával¹⁴.

FORDÍTOTTA ÁDÁM PÉTER
ÉS KISS KORNÉLIA

1. Michel Winock, „Populismes français”, in *Vingtième Siècle*, n°56, octobre-décembre 1997, 85. oldaltól.
2. Ma már Pierre Poujade nevét nem nagyon hallani, a 'demagógia' szinonimájaként használt és a francia politikai életben sértésnek számító *poujadisme* kifejezés azonban ma is gyakori a francia köznyelvben.
3. A legtöbb idézet Pierre Poujade, *J'ai choisi le combat* (Saint-Céré, éditions SGEP, 1954) című könyvéből való (Roland Barthes jegyzete).
4. Jules Michelet (1798–1874) a francia romantika korának legnagyobb történésze. Barthes alaposan ismerte a történelmet, egyetemi disszertációját is Michelet-ről írta, és később könyvet is szentelt a történész életművének. (A ford.)
5. Mintha hullá volna, hullá módjára (lat.).
6. Azaz Latin-negyedbeli. (A ford.)
7. Pierre Mendès France (1907–1982) a szélsőjobb által „zsidóként” megbélyegzett baloldali politikus, jó fél éven át (1954. június 18-tól 1955. február 5-ig) a IV. Köztársaság miniszterelnöke. (A ford.)
8. Dupont, Durand – gyakori francia családnév. (A ford.)
9. Augustin Thierry (1795–1856) romantikus képzelőerőt és tudományosságot keverő történész, nagy érdeme, hogy elsők között foglalkozott a francia nemzet eredetével. Célzás arra, hogy Michelet erős kritikával fogadta a romantikus történésznek azt az elméletét, amely az egész francia történelmet két „faj” rivalizálásával magyarázza. (A ford.)
10. Maurice Barrès (1862–1923) nagy hatású nacionalista és Dreyfus-ellenes regényíró. Gide esztétikai zsákutcának tartotta a Barrès-féle tézisregényt, de emellett az íróra jellemző negativitást és dogmatikust nacionalizmust is elítélte. (A ford.)
11. Ez a gall nyelvű kelta néptörzs az id. előtti VII. századtól az id. utáni I. századig élt a mai Auvergne területén. (A ford.)
12. Célzás a *Mouvement Uni de la Nouvelle Gauche* (illetve *Fédération des Groupements Unis de la Nouvelle Gauche*) elnevezésű és 1955-től 1957-ig létező baloldali választási koalícióra. (A ford.)
13. Victor Hugo 1838-ban keletkezett verses drámája. (A ford.)
14. Célzás Georges Bataille (1897–1962) *La part maudite* című híres esszé-kötetére (Éditions de Minuit, 1949), illetve az esszében megfogalmazott elméletre, amely a szerző által „átok sújtotta résznek” nevezett emberi többletenergiát állítja világmagyarázatának középpontjába. (A ford.)